

7 forfattere

7 tekster

2021

7 — 7

Caroline Ugelstad Elnæs

Eirik Ingebrigtsen

Victoria Durnak

Runa Borch Skolseg

Mikkel Bugge

Karoline Brændjord

Kristian Klausen

SVIK
UNNFALLEN
EKSTASE
SINNE
GLEDE
LIDELSE
FORSONING

PÅSKE+
PASJON

64 opplevelsesdager

21.3 — 23.5.21

Fra inngangen til den stille uke til

1. pinsedag. Pasjon er lidelse og lidenskap.
Lidelse i møte med verdens dødskrefter.
Lidenskap i møte med livets muligheter.
Påske er fortellinger som former vår kultur
og driver mennesket til frihet.

Påske + Pasjon – i regi av

KULT – Senter for kunst, kultur og kirke,
Oslo Bispedømmeråd, Kirkelig Fellesråd i
Oslo og Domkirkeakademiet. I samarbeid
med bispedømmene Borg og Tunsberg.

Les mer på

www.paskeogpasjon.no

7-7 ble i 2021 gjennomført for
tiende året på rad.

I de første åtte år fikk syv forfattere
i oppdrag å skrive skjønnlitterært
baserte tekster, lyrikk eller prosa,
etter å ha opplevd musikk,
scenekunst, visuell kunst, film,
litteratur, arkitektur eller messen.

Grunnet koronapandemien
måtte konseptet endres i 2020.
Det var ikke mulig å oppleve
kunstproduksjoner.

I 2021 er byen fremdeles stengt
ned.

Syv forfattere ble derfor invitert
til å skrive skjønnlitterært baserte
tekster om *stedet* Oslo og
situasjonen som oppstår når en
pandemi er kommet til byen.

Konseptet lot Oslo anno 1350 møte
Oslo 2021.

I 1350 hadde Oslo 3000
innbyggere. Under Svartedauden
døde anslagsvis to tredjedeler av
dem.

Forberedelser for forfatterne:

1.

I forkant av skriveprosessen ble det
gjennomført 1 til 1 befaringer i Gamle Oslo til
ruinene etter Mariakirken, Clemenskirken og
Hallvardskatedralen.

Mariakirken ble reist på 1000-tallet som en
liten trekirke. Den ble senere utvidet og var,
da den ble revet i 1542, en av landets største
kirker. Erkepresten ved denne kirken var
kongens kansler fra 1314.

Clemenskirken fra rundt 1100 var en steinkirke
med hjørnetårn og et særegent toskipet
grunnplan. Under kirken har man funnet
rester av en av landets eldste kirkegårder
datert radiologisk til 980 - 1030.

Med Hallvardskirken når norsk kirkebygging
europeisk standard ved at domkirken
fikk langskip, sideskip og tverrskip. I
Hallvardskatedralen ble det i 1349 innviet et
alter til St. Sebastian, som er skytshelgenen
mot pest.

(kilder: Wikipedia og Karl Gervin (1997): *Oslo
Domkirke: Mennesker og miljøer gjennom 900
år*. Oslo, Aschehoug forlag)

2.

I forkant av skriveprosessen leste forfatterne
Markusevangeliet.

Vennlig hilsen

Knut Erik Tveit

Prosjektleder/kurator for Påske og pasjon

Støttet av:

Norsk Kulturråd og Kulturetaten i Oslo kommune

Design: Rayon

1 — 7

Caroline Ugelstad Elnæs

—

Hard hånd, hardt hjerte

det finnes et bilde tatt fra et vindu i en leilighet i Nord-Italia
hærens lastebiler i endeløse kolonner nedover gatene
frakter lik som skal brennes i krematorier utenfor byen

dette er begynnelsen på fødselsriene

det finnes en video av den første varebilen lastet med vaksiner
vi følger den, minutt for minutt
det finnes en lignende video av et surdeigsbrød

det finnes et røntgenbilde

før bildet eksisterte gikk jeg rundt med
schrödingers lunger, friske og syke på samme tid
like gjerne fulle av luft, som av puss
eller blod
eller betong

det passer ikke inn i lidelseshistorien
å gjengi ekspertenes ord i det uendelige
skrive dem ned i det uendelige
svøpe dem og presse dem inn
i ørene med q-tips, til jeg ikke lenger kan høre
noe annet enn bomull

jeg ser for meg
at jeg er en blomst
jeg kan ikke føle utmattelse
bare sol og vind og regn
jeg er en glassmanet, en geléblomst
skrittene mine blir til svømmetak
luften som et arrvev over vannet
der oppe ser jeg mennesker
for jeg skimter noe som ligner trær gå omkring

i lidelseshistorien står det:
se og se, men ikke skjelne
høre og høre, men ikke forstå
alt dette har jeg holdt fra jeg var ung

2 — 7

Eirik Ingebrigtsen

—

Pors i St. Hallvard-Likør

Det suste og banka i hovudet til guten der han låg til sengs på tredje dagen. Utanfor var det uvanleg tyst, den jamne bilduren heilt fråverande og det var for mykje vinter igjen til at vårfuglane i buskane på framsida av blokka slo ut i full kvitr og *tui-tui*. Å, hovudet! tenkte guten der han låg med dyna bretta til sida. Utanom småord som «ja», «nei» og «tak» låg han i feberstilla. «Eg er varm», sa han då mora var innom etter frukost, og vindauga blei opna. «Eg er kald», sa han etter lunsj og mora lukka vindauga og tok med seg tallerkenen med det urørte speilegget. «Eg er tørst», tenkte han, men det var ingen i rommet, og å ropa orka han ikkje.

Han blunda litt, vakna. No lukta det middag i huset, men guten blei ikkje freista, dei gode krydderduftene som vandra opp til rommet blei vrent til noko som tilhørde det sjuke. Det banka på døra og morfaren kom inn på rommet med ei stor, brun flaske i eine handa og ei matskei i den andre. Guten snudde seg mot veggen og hosta. Veggen endra farge kvar gong han hosta og han visste det kom frå feberer langt der inne ein stad, det sjuke som prikka og dytta på tinningane og augeloka og spelte fargane eit puss. Flaska morfaren heldt, var større enn dei vanlege medisinflaskene med svart skrukork og bittert, gulkvitt innhald. Morfaren sette seg roleg ned på stolen ved senga og sa at guten skulle få ei skei sterkt som stoppa hosten.

Den norske St. Hallvard-Likør frå 1896 er ein typisk apotekarlikør etter benediktinermode. Fødd i Christiania, vidareutvikla i Kristiania, kjøpt opp i Oslo; Vinmonopolet kjøpte resepten frå ein apotekar Albert Scheel på Nordstjernen apotek der urtelikøren i si tid blei seld over disk. Den hemmelege, originale resepten som framleis blir nytta, ligg oppbevart i ei *låsbar* bok!

«Dette smakar betre enn hostesaft, ser du», sa morfaren og opna flaska. «Det veit eg fordi eg var destillatør på Vinmonopolet, og St. Hallvard-Likør laga vi med pors. Veit du kva det er?» spurte han og myste mot flaskeetiketten si teikning av Hallvard Vebjørnsson, Sankt Hallvard, med armane utstrekke; tre piler i eine handa og eit møllehjul i den andre. Guten rista på hovudet og hosta på nytt. Nakken hans låg sveitt mot puta, den vesle ristinga ga kjærkommen luft til nakkehåra. «Pors, eller kynning som nokon kallar han, er ei urteplante, ein liten lyngbusk proppfull av helande stoff. Faktisk er det over 150 organiske bindingar i han, mange med medisinsk effekt, men òg så kraftfull at det er farleg får du i deg for mykje av planta. Folk i gamledagar brukte han i sårvalve, veit eg». Morfaren helte flasketuten mot skeia og den lysebrune veska rann ut. «Og no har jo du på ein måte sår og treng valve; sår hals og vond hoste, ikkje sant?» Guten tenkte at det ikkje var farleg så lenge morfaren sat her hos han.

Når du kjenner deg pjusk, tenkjer du gjerne: Eg kjem til å bli sjuk. Når du ligg sjuk, seier gjerne dei rundt deg: Du kjem snart til å bli frisk. Det er eit språkleg diagram over liding.

Då Vinmonopolet opna i 1927 var det fire likørar i katalogen deira med røter langt, langt tilbake i tid. Seinare skulle det koma 13 til, alle basert på norsk potetsprit og med uttrekk av smaksstoffa ved destillasjon, kondensering av damp, eller maserasjon der spriten blir helt over smaksstoffa og silt av etter nokre dagars uttrekk i det såkalla maserasjonskaret. Fargestoffa blir òg med vidare. St. Hallvard-Likør blir eikefatlagra for ekstra modning og ferdigutvikling.

«Vi samla inn pors på seinsommaren, i september», sa morfaren. «Vi flaug rundt på myrene i dei kvite frakkane og henta krydderplanter og lyng før bussen tok oss tilbake til polet. Einebær kunne vi òg plukka, og kvann, *angelicha archangelica*, erkeengelen, den gir beskyttelse mot trolldom, pest og vondskap. Når du blir frisk igjen, guten min, og kan gå på skogstur, tenk over kor mange lukter du klarar å telja». Guten nikka på ny og det reiv i den stive nakken, han lukka augo. «Det er mykje god medisin i denne skeia. Gap opp», sa morfaren og vridde skeia inn mot guten på puta.

Namnet St. Hallvard kom i si tid frå ein namnekonkurranse blant funksjonærane på Vinmonopolet nokre år etter opninga, og namnet som vann fram var identisk med Oslo by sin beskyttar. Til trass for at Hallvard Vebjørnsson var ein vanleg bondeson, blei han kanonisert etter at han blei myrda av eit pilskot medan han forsøkte å redde ei gravid kvinne over Drammensfjorden. Liket blei senka med ein møllestein rundt halsen, men det flaut likevel opp, eit godt nok teikn for dåtidas overtru. Han blei bisatt på høgalteret i Oslos første domkyrkje, Hallvardskyrkja.

«Sterkt?» spurte morfaren og guten hosta, guten nikka og peikte på flaskeetiketten. «Det er han, det, Sankt Hallvard. Det der skal førestilla eit møllehjul, og det der ser du kva er». «Piler», sa guten, hosta på nytt. «Og når du ikkje er i skogen, men her i byen, kan du kikka på eit av kumlukka nede på bakken og sjå kva som er på det», sa morfaren og reiste seg sakte på morfars vis. «Kumlukk?» spurte guten. Morfaren nikka og smilte. «Hjelpde det, vil du ha ei skei til?» sa morfaren. «Ja takk», sa guten, og det blei det siste han sa denne dagen. Han slutta snart å hosta, ein ny og annleis varme kraup fram i halsen og brystet, og det breidde seg eit rom bak hovudet hans, nedover i puta. Det siste guten hugsa før søvnen var at morfaren sto bøygde borte ved nokre bjørketre. Den kvite frakken hans blafra i vinden.

3 — 7

Victoria Durnak

—

Det blir lov å klemme igjen

Her klemmer noen etter en fotballkamp. Her klemmer noen under en konsert. Her klemmer noen i et bryllup. På en skoleavslutning. Etter et renn. Det er et barn og en forelder, to venninner, to kamerater, en lærer og en elev, en konge og en idrettsutøver.

Her sier de som bestemmer: *Stopp. Ikke gjør det. Hold avstand. Og etter hvert: Du kan ha en fast klemmevenn. Og etter hvert: Det er greit (for de aller eldste) nå.*

En kommune innfører inntil to års fengselsstraff for nærkontakt som håndhilsning og klemming. En advokat ber kommunen roe seg ned.

Du kan få noe i klemme, komme i en klemme, sitte i en klemme, klemme fingeren i dørsprekken, klemme noe flatt, klemme en kvise, klemme deg fram, klemme deg sammen, noe kan klemme deg for brystet, du kan klemme til. Noe av dette gjør vondt.

En dør kan stå på klem for noe. Hvis muligheten er åpen. En ruin er også en mulighet. Til å finne ut hva som skjedde, eller dikte det opp. Denne ruinen var en kirke. En kirke av stein, bygget uten maskiner. Steinene må være dratt av hester. De må ha blitt løftet opp, lirket på plass, holdt rundt av et menneske.

Det engelske «hug» kommer enten fra norrønt: *hugga*, altså å trøste. Eller så kommer det fra tysk: *hegen*, som betyr å nære eller verne om. Opprinnelig betød det å sette opp en hekk rundt. Altså beskytte. Stenge ute, eller inne, alt ettersom.

Det var godt å få en ordentlig klem. Det er lenge siden. Ja, det er lenge siden. Det var koselig. Ja, det var koselig. Nå kan vi fortsette med sånn klemming. Det er datteren (69) og moren (95).

Nå hilser vi med albue mot albue. For et år siden strakk vi hendene fram. Det første vi vil når vi møter noen vi ikke kjenner er å ta på dem. Midt på 1800-tallet var det å trykke noens hånd kun en måte å si takk på eller bekrefte et løfte.

Noen liker ikke å klemme sine venner. Noen synes det blir helt feil. Noen synes det er stressende. Noen får helt noia. Noen gjør det bare fordi det er forventet. Noen er ikke så begeistret for kroppskontakt. Noen klemmer ikke familien sin engang. Noen blir stående der stiv som en stokk. Noen føler seg som en kald *bitch*. Noen klemmer bare på nyttårsaften. Noen lar seg klemme, halvhjertet. Noen er redd for å gjøre feil, bøye seg til samme side som den andre, eller holde klemmen for lenge.

Hva med å berøre noen, få feberen til å forsvinne? Kurere en hudsykdom, stoppe en blødning? Hva med å holde en død persons hånd, se henne åpne øynene, se ham reise seg opp og gå? Hva med å stikke fingeren inn i noens øre, inn i noens munn, få dem til å høre, få dem til å se?

Det var lenge siden, hæ?

Hvordan følte det?

Helt ok.

Jeg er ikke egentlig en klemmer.

4 — 7

Runa Borch Skolseg

—

Byens voktere taler

6 strømmer

Byens voktere taler

6 strømmer

Lenge gikk vi rundt med en fornemmelse av at alt rundt oss kollapset
engler, dyr, og alle mulige metaforer
om natten drømte vi kjærlig
vi våknet i en paranoid og egosentrisk sfære
vi ropte at vi den siste tiden ikke hadde klart å justere energien vår mot de riktige tingene
vi kjente ikke lengre noe begjær for andre
vi kunne ikke forestille oss byens fremtid
alt vi ville var å drepe og knulle og bli andre mennesker
vi hatet universet
vi hatet kjønnsforvirrede avatarer
vi hatet at de siste årene hadde ingen politiske ledere slåss for høye idealer,
men penger, penger til alle selv om det ikke eksisterte
vi stolte ikke på noen og var redde for å bli bløte hoder
vi lengtet etter ett tegn på kontakt til den døende sivilisasjonen
vi forstod ikke konseptet by eller land
eller den høyeste prisen for menneskelighet og den gudommelige regjeringen og universet
som vil styre oss inn i evig kaos
det tok lang tid før vi skjønnte at vi bestemte handlinger og tanker
ulykken var innskrevet i oss
vi hadde lært noe om mørke
når de svarte hullene treffer
må vi påminne oss selv om at de vil passere

Det er endelig vår
sommerfugler med orange vinger lager kysseansikt
den eneste grunnen til at vi knuste den i gresset var fordi vi følte oss stridige
vi ønsker romanse i hver sving
vi kjenner hvordan lovnader får oss til å drite blod så skarpt
byen vokser seg større og større
noen forteller en historie om den
roper det ut i mørke
kan noen høre på meg, og beslutte seg for noe, hva som helst
vi ønsker at en annen kan bli beveget av hva som beveger oss
vi vil ikke innrømme at hva vi sier i millionene av rare skrik gir håp
vi føler oss fri under det kjølige lyset av en formiddag og vi vet det er et vitne for alt
nedskutte forventninger gjør oss bortskjemte
ikke fortell oss at såret ditt drypper som vårt
ikke fortell oss at du ikke sover godt om natten
ikke fortell oss at du føler håpløsheten som en milepæl
ikke la tristheten komme
ikke gråt når vi ikke er klar for det
ikke lat som vi vet akkurat hva vi vet
som om det som skjer med oss skjer med alle
du kan ikke være en av oss
vi vet ikke engang om vi er en av oss
og hvis vi trodde at noen her ville forstå
så er vi like dumme som vi trodde

I skogen som omkranser byen
er vi små og ubetydelige
vi lærer å bevege oss som spøkelser
vi er forelsket i ingenting og hva som helst
kjedsomheten er en rustning
kapitalismen er ikke lengre smittsom
vi ser med egne øyne hver regndråpe som jakter sin eksistens
fortsatt frykter vi fødselen like mye som døden
det manglende samtykke for eksistens vil aldri bli løst i noens levealder
har noen levd gjennom en annens slutt eller er det bare oss
grovheten i patronatet fra alle barndommens bønner
(bortkastet)
på slutten var vi ikke vakre nok
vi failet i forventningene til oss selv
fortsatt drømmer vi om ansikter innskrevet i buegangen
skrikende som en vannkaster
det er bedre sånn
de hellige trenger ikke oss

Alle dyrene i verden samler seg rundt oss
vi legger hånden vår på magene deres
vi rører ved brystvortene
vi rører ved pelsen
de kommer med døde fugler til oss
sakte kruncher hodene mellom tennene våre
hvert eneste røde organ
fjærene er enda varme og lukter godt

Det siste århundret har vært så fantasiløst
at stingene som smeltet fra våre revna fitter
smakte mint og forandret farge da vi tisset

Vi ville at noen skulle fortelle oss hvorfor verden går til helvete
vi ville gi byen helvete vi var kapable til å skape
ingen bryr seg, men vi har tatt relikvie av hele byen og kastet
den i havet
vi har stupt inn i fortiden og funnet utenomjordelige tanker
fertiliteten av hva vi en dag tenker å bli
det her er bare vårt ærlige begjær etter å bli husket etter vår død
så mye fokus vi har lagt på å vokte
så mye fokus at vi har glemt å elske
så mye at vi har forårsaket vårt ufruktbare hav
som ga opphav til byen hvor vi fortalte innbyggerne
frykt alt!
De gjorde det, og de gjør det og de vet enda ingen ting
vi har gjemt store drømmer
i det usynlige senteret av rosen
hvor vi føler oss store og klare

5 — 7

Mikkel Bugge

—

Det er ingen her

Det er ingen her

Du er ikke her
Det er noe i lungene
Det går ikke over
Du ligger i senga
Du er sulten, men orker ikke reise deg
Du er redd, men har ingen å si det til
Du skimter himmelen
Gjennom vinduet
Over hustakene
Bak trærne

Du er ikke her fordi du jobber i offentlig sektor
Du er ikke her fordi du er arbeidsledig
Du er ikke her fordi du tar etterutdanning
Du er ikke her fordi du trekker opp sesongens siste skrei
Du er ikke her fordi du sår åkeren din
Du er ikke her fordi du pusser opp kjøkkenet ditt
Du er ikke her fordi du fantaserer om ekskjæresten din
Du er ikke her fordi du sitter i den siste generalforsamlingen og vedtar å slå
selskapet ditt konkurs
Du er ikke her fordi Raymond Johansen sa at du ikke skulle være her

Du er ikke her fordi du er hjemme og streamer den siste sesongen av Exit
Du burde egentlig jobbe, men har du ikke jobba nok nå?
Du er godt likt
Du gjør det du skal
I det siste har det blitt tyngre å stå opp
For hva står du opp til?
Hva er det du skal når du ikke skal noe som helst?
Sola skinner inn på skjermen og du må stå på en stol for å henge et laken over
vinduet, og det er først da du oppdager at du har glemt å ta på deg bukse

Du er ikke her
Du er hos kardiologen
Koronainfeksjonen har skadet hjertemuskelen din
Du er 50% sykemeldt og har 20% sjanse for å bli helt frisk

Du er ikke her fordi du ikke gidder
Du synes det er deilig å slippe
Du har aldri likt opplesninger / konserter / utesteder
Endelig trenger du ikke dra på noe som helst
Endelig kan du bare få være hjemme

Du er ikke her fordi du er redd for å bli smitta
Du er i risikograppa, men du har ikke fortalt det til noen

Du er ikke her
Du kjeder deg
Du sitter i sofaen og blar gjennom gamle regninger / forelskelser /
kinobilletter / tenner

Du er ikke her fordi du er Camilla Stoltenberg
Du leser de siste tallene selv om du egentlig ikke har tid, også går du med
raske skritt nedover den slitte linoleumskorridoren, forbi de generiske
reproduksjonene av kjente kunstverk og tenker at du hater kakediagrammer

Du er ikke her fordi du ikke er født enda

Du er ikke her fordi du går på ski på Geilo

Du er ikke her fordi du
setter båten på vannet / setter på poteter / setter livet ditt på spill

Du er ikke her fordi du er et annet sted
Fordi du leser Dasgupta-rapporten om tap av naturmangfold og tenker at endelig
er det noen som har satt ord på verdien av den verden vi omgir oss med
Du er ikke her fordi du sitter på kjøkkenet og kjøper aksjer med forbrukslån
Du er ikke her fordi du har fått rotter i hagen
De kommer fra naboens kompost
Og kravler opp til kjellervinduet
Der roter de rundt
Og stikker ikke av uansett hva du skriker til dem

Du er ikke her fordi du ikke finnes mer
Fordi du trakk din siste pust for 628 år siden
Fordi du trodde du hadde kommet deg unna
Fordi du hadde gjort alt riktig, hadde du ikke?

Du er ikke her fordi du har hørt rykter om pesten og har rømt til fjells

Du er ikke her fordi du ligger i den lille senga di
Sammenkrøket
Bedervet
Du ser ikke ut gjennom øynene dine lenger
Det har flyttet inn noe fremmed i hodet ditt

Du er ikke her
Fordi du finnes ikke lenger
De som kjenner deg er døde
De som elsket deg er døde
Det finnes ikke noe spor av deg
Det finnes ingen rester

Det er ingen her
Det er ingen som får høre disse ordene
Ikke engang arkeologene som stikker sine små skjeer i jorda og graver
Lag på lag med død og dritt og mur og bakterier og virus og byller og brudekjoler og
hjerneskaller og hjertehalsbånd

Og kors
Og glass som er knust
Og glass som er hele
Og dyretenner og blikkbokser og steinsamlinger
Men arkeologene finner ikke dere
De finner bare meitemark og mus
De finner småstein og såkorn
De finner røtter og verdiløse pinner
Så arkeologene går hjem

En etter en
De har koner
Og barn
Og treningsøkter
Og banklån
Og bøker å lese
Men så er det én som blir igjen
Som setter opp lyskasteren og som støter borti noe
Som endelig finner noe
Djupt nedi gropa
Det er ikke klærne deres, for de er brent
Det er ikke tenner / sko / beinrester
Det er ikke barna deres
Det er ikke husene deres for de er tatt over av fremmede
Som igjen er døde
Husene er blitt jevnet med jorda
Husene som ble bygget på husene som er blitt revet
Men det ligger noe der nede og skinner skarpere enn alt annet
Det er et øyeblikk

Øyeblikket når dere ser hverandre igjen etter flere år, dere kjente hverandre da dere
var unge, men nå er dere blitt voksne og blikkene deres møtes, fra hver side av gata,
og ikke bare kjenner dere hverandre igjen, men dere oppdager at noe er helt nytt, dere
aner noe, dere har ant det før, men ikke på denne måten, ikke den følelsen av å se en
kropp som ikke bare er en kropp, men en framtid, se et ansikt som dere vet dere skal se
igjen og igjen så lenge dere lever, dere ser hverandre og dere kjenner hverandre, selv på
tretten meters hold vet dere at dette øyeblikket endrer alt

Men arkeologen plukker det ikke opp
Han lar det bli liggende
Han kaster jord på det
Han legger tilbake lag på lag med død og dritt og mur og bakterier og virus og byller
og brudekjoler og hjerneskaller og hjertehalsbånd

Og kors
Og glass som er knust
Og glass som er hele
Og dyretenner og blikkbokser og steinsamlinger
Og jord
Og mer jord
Og så er det natt

Det er ingen her
Ingen hører disse ordene
Ingen ser meg stå her
På en nennsomt utgravd kirkeruin i Gamlebyen
Dere hører ikke trikken hvine forbi
Dere ser ikke skyene sprekke opp på himmelen
Dere kjenner ikke lukta av den rå jorda der alt snart skal spire
For dere ligger under føttene mine og skinner

6 — 7

Karoline Brændjord

I en by ved havet vokser et lite tre
Det blir tykkere og tykkere
til det tåler vekten
av meg
som faller ned mellom grenene
Jeg står svøpt i bladverket

Byen er vindfull og treet svaier
og jeg svaier
med treet og gråter til byen har blåst bort
Jeg svaier med treet og gråter til treet har blåst bort

Da legger jeg meg ned på vinden
og drømmer om en by ved havet
hvor det vokser et lite tre
som blir tykkere og tykkere
Til det er klart
og jeg kan falle ned mellom grenene

7 — 7

Kristian Klausen

—

En innspilling av *Matteuspasjonen*

Dirigenten Otto Klemperer hadde sett døden i øynene før han gjorde sin monumentale innspilling av *Matteuspasjonen* i 1961. Otto Klemperer var operert for hjernesvulst, det tenker jeg alltid på når jeg hører Klemperers *Matteuspasjonen*, for det er en dvelende, langvarig, uttrukket sorg i den. En gang lå jeg utstrakt på et gulv og lyttet til Otto Klemperers *Matteuspasjonen*. Jeg har aldri blitt så grepet av *Matteuspasjonen* som akkurat da. Jeg har blitt rystet av *Matteuspasjonen* et par andre ganger, men aldri av John Eliot Gardiners *Matteuspasjonen*, som dog er emosjonell, men hos Gardiner blir jeg mer opptatt av hvor presist, poengtert og rytmisk velopplagt det hele er. Likevel har jeg faktisk felt noen tårer av *Matteuspasjonen* til Gardiner, når jeg tenker meg om, og det er ikke så lenge siden heller, det var da jeg fant den på Spotify her forleden, og ville spille et spesifikt spor for min datter, som skulle confirmere seg, jeg ville at hun skulle oppleve det fryktelige øyeblikket da folkemassen heller vil ha frigitt Barabbas enn Jesus, og jeg spilte dette kuttet, der Pilatus spør mengden, hvem skal jeg frigi, Barabbam oder JESUM, og folket svarer: BARRABAM! Min datter lyttet bare distraherert mens hun stadig vekk kikket ned i mobilen der nye meldinger tikket inn, men da kom tårene mine, jeg rakk å skjule dem, hun gikk ut i gangen og ropte noe til sin mor, mens jeg satt alene i stillheten etter at bermen har ropt at de heller vil ha frigitt Barabbas. Så jeg HAR altså grått av John Eliot Gardiners *Matteuspasjonen* – og jeg har, kommer jeg på – en gang i mørket, på en hybel på Notodden, for over tjue år siden, ligget helt stille i senga og grått – med hodetelefoner på hodet – av Karl Böhms *Matteuspasjonen*, og da var det spesielt arien *Ich will Jesum selbst begraben* som tok meg, men den versjonen jeg har grått mest av, dersom vi først skal være så overfølsomme at vi måler musikalsk kvalitet etter antall tårer, er uten tvil Otto Klemperers *Matteuspasjonen*, som jeg lå på et sementgulv og lyttet til, jo; det var høsten 2004, og grunnen til at jeg gråt så veldig, var konkret, jeg var overbevist om at jeg hadde svulst på hjernen, etter å ha hatt føling med noen merkelige synsforstyrrelser i flere måneder, og jeg tenkte; dette er en klar indikasjon på hjernesvulst, jeg kunne ikke lese en avis uten å få vondt i hodet, jeg kunne ikke stå i en butikk og fokusere på frokostblandingens navn uten å kjenne at det stakk i pannen. Dersom jeg forsøkte å lese en mail, sendte øynene smertesignaler innover langs synsnervene til

bakhodet, og jeg ble mer og mer overbevist om at jeg hadde svulst på hjernen. Nå viste det seg at synsforstyrrelsene hang sammen med at jeg rett og slett trengte briller, for legen min henviste meg ikke til Haukeland for en hjerne-skanning, slik jeg hadde forventet, men til en optiker, og da optikeren i Lyder Sagens gate plasserte ulike brilleglass foran meg og spurte om jeg merket noen forskjell, ble jeg forbauset: med ett kunne jeg se hvor skarpt alt var. Hvordan vinduslister og fortau og skilt og mennesker på gaten utenfor optikeren framsto i detalj. Jeg fikk tilpasset briller og forlot optikeren og gikk omkring i glede og kikket på den skarpstilte verden. Men for Otto Klemperer var det annerledes. Han *hadde* hjernesvulst. Svulsten ble oppdaget i 1939, da Klemperer var frilans-dirigert i USA, og svulsten var bare den endelige sten til byrden for Klemperer, som hele sitt liv slet med en alvorlig manisk-depressiv sinnssykdom, som ga seg utslag i lammende depresjoner i dårlige perioder og en umenneskelig arbeidskapasitet i gode. Svulsten var på størrelse med en klementin, og da kirurgene hadde fjernet den, var Klemperer paralyisert da han våknet, og han forble lammet i store muskelgrupper resten av livet, (noe som ikke virket direkte oppkvikkende på humøret hans heller), men han var fast bestemt på å fortsette å dirigere, og han reiste seg fra kjelleren, for å bruke det velkjente bildet, og dirigerte helt til 1951, da han falt og ødela hoften, noe som nok en gang satte ham såpass tilbake at han, selv etter en lang rehabiliteringsprosess, måtte gå over til å dirigere sittende i en stol. Klemperer var vel det man kunne kalle en *ulykkesfugl*, for i 1953 gikk han, som Proust, tidlig til sengs, men i motsetning til Proust, ikke for å skrive, men for å hygge seg med å lese partiturer av Mahler inn i de sene nattetimer, mens han røykte pipe. Da var det at ilden fra en fyrstikk antente sengen hans, først var det bare en ufarlig liten flamme, men Klemperer visste råd, han hadde stående en flaske kamfer-likør på nattbordet, (brukt ifølge ham selv som smertestillende mot nakkesmerter som oppstod hvis han leste for lenge på senga), og i forfjamselsen grep han likørflasken og tømte den mot de begynnende flammene i håp om å slukke dem. Det motsatte skjedde, og ilden spredte seg over hele senga, og den allerede bevegelseshemmede Klemperer ble liggende midt i det som ville blitt hans eget lik-bål, om ikke datteren hadde kommet styrtende inn på soverommet

og reddet ham. Likevel var han så tredjegradsforbrent over deler av kroppen at han ble satt ytterligere tilbake og bare med nød og neppe maktet – nok en gang – å fortsette sitt virke; sittende sterkt redusert nedsunken i en stol og dirigere, og det er i denne tilstanden han dirigerer akkurat den 1961-innspillingen av *Matteuspassjonen* som jeg skulle lytte til, gråtende i kjellerleiligheten i Kalfarveien, overbevist om at jeg også hadde svulst på hjernen. Det er denne versjonens tyngde som grep meg. Denne 1961-innspillingen virker så forferdelig fortvilt og klagende, og grunnen er, har jeg innsett, innspillingens ulidelig sakte tempo, det er den aller mest saktegående versjonen av *Matteuspassjonen* som finnes på plate. Man kan sammenligne for eksempel åpningssporet *Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen* – som i John Eliot Gardiners 1989-versjon klokker inn på 7 minutter og 11 sekunder – med Klemperers versjon av samme låt, som er på 11 minutter og 32 sekunder. Gardiners versjon av *O mensch bewein dein sünde gross* er på 6.45, mens Klemperer bruker fem minutter lengre tid på den: 11.55.

K
NFALLENHET
STASE
NE
EDE
ELSE
RSONING